

Barndom og skolegang

– Skal vi begynde med et spring tilbage til barndomshjem og skolegang?

– Ja, man ved aldrig, hvad der bestemmer ens tilværelse og ens skæbne, men jeg er vokset op i, hvad jeg vil kalde middelstanden. Mine forældre var begge, som næsten alle dengang, udgået af landbefolkningen og havde skabt sig en tilværelse i byen. Min far var oprindeligt blevet agent for et forsikringsselskab i Aalborg, men arbejdede sig op til overinspektør og avancerede senere til en stilling som overordnet funktionær. Når man tænker tilbage på 30'erne og den forfærdelige arbejdsløshed, var det en forholdsvis tryk tilværelse med en fast løn, som man kunne leve af. Først slog de sig ned i Gistrup ved Aalborg, hvor jeg er født i 1927, derefter i Grenå fra 1932 til 1936 og senere flyttede vi til Randers, hvor jeg boede frem til 1945, da jeg blev student. Min fars far var oprindeligt husmand, men tillige hjemmeslagter, og omkring 1900 var han begyndt at handle, først med kreaturer og senere med landejendomme, og til sidst var han blevet en stor handelsmand i Nordjylland og var endt med at eje forskellige proprietærgårde i Vendsyssel, bl.a. Smalbygaard ved Brønderslev. Der tilbragte min far sin barndom. Hans mor døde, da han var barn, så han voksede op med en stedmor, hvilket prægede ham og gjorde ham til en meget stilfærdig og rar mand. Han sagde ikke meget, undtagen i selskabelig sammenhæng, og var en meget liberal person,

Konfirmand. (Fot. i privateje).

som ikke blandede sig meget. Han udstak nogle retningslinjer, og så måtte vi selv klare os, men hvis vi forbrød os mod dem, måtte vi tage konsekvenserne. Det var et liberalt miljø i den forstand, at der var grænser og sanktioner. Ikke voldelige sanktioner, men en lussing har jeg da fået et par gange – og det har selvfølgelig hver gang været uretfærdigt! Men ellers brugte man ikke korporlig afstraffelse.

Min mor var udgået fra et frisindet husmandsmiljø, men var for sin tid meget avanceret. På trods af en meget begræn-

set skolegang i landsbyskolen havde hun trænet sig selv op, var meget belæst, optaget af kvindesagen og medlem af husmoderforeningen samt Dansk Kvindesamfund. Hun var i det hele taget *bevidst*. Men samtidig var hun meget travlt optaget af de fem børn, de havde tillagt sig, så der blev ikke meget overskud. Der skete desværre det, at min mor blev syg og døde, lige da jeg var blevet konfirmeret, så historien gentog sig: Min far mente, at den omstændighed, at han var blevet moderløs og havde fået en stedmor, havde medvirket til at selvstændiggøre ham. På den ene side bliver man svag – man kommer til at savne følelser, når man vokser op uden en mor – men samtidig er man også nødt til at klare sig selv. Min far stod pludselig tilbage med fem børn, hvoraf de yngste var syv-otte og de ældste femten-seksten år. Det gav anledning til nogen forstyrrelse, men der har ikke været tvivl i min familie om, at vi børn skulle gøre det, vi ville. Mine ældre søskende var ikke interesseret i en akademisk uddannelse; de gik i mellemskole, fik realeksamen og kom ud i det praktiske liv. Min mor skrev i sin dagbog, som vi fandt senere hen, en karakteristik af sine børn, og om mig skrev hun, at jeg var meget irriterende og selvhævdende, men meget skulle være mig tilgivet, fordi jeg, der på det tidspunkt lige var begyndt at gå i skole, læste *Politiken* hver dag! Det siger noget om, at jeg nok var svær at tilgive allerede dengang. Jeg kan huske, at min lærer sagde, at jeg skulle være enten ejendomsmægler eller advokat, fordi jeg kunne snakke fanden et øre af allerede på det tidspunkt, og min mor mente, at jeg enten skulle være professor eller statsminister! Det var en mors bedømmelse. Der havde aldrig været tvivl i hendes sind, eller i mit, om at jeg skulle være student og studere videre, så det gik helt af sig selv, at jeg i 1938 indstillede mig til prøven på Randers Statskole, blev optaget og kom ind i 1. mellem. Der var ikke nogen som helst diskussion om det.

Jeg kan i øvrigt huske, at jeg selv gik op og meldte mig ind til prøven. Min mor havde ikke meget tid, og min far var aldrig hjemme fra mandag til lørdag, fordi han rejste rundt og inspicerede sine folk. Jeg ordnede det derfor selv – det syntes jeg lige så godt, jeg kunne – og jeg var så lille dengang, at jeg dårligt nok kunne se op over rektors skrivebord. Han tog det fra den humoristiske side, men har nu nok lige ringet hjem og spurgt, om det var i orden.

Det var min tysklærer i mellemskolen, Alex Garff, der fik mig ind på den litterære bane. Han var kendt som lyriker i 30'erne og inspirerede mig til at læse meget. Han var en temmelig sammensat person, men han fattede en vis interesse for mig ligesom andre lærere – og ligesom Knud Illum senere hen. Jeg kan ikke sige, hvad det var, der gjorde det, men det var måske det, at jeg var en blanding, som det blev sagt, af naivitet og modenhed. Jeg kan huske, at en af mine kammerater karakteriserede mig som en ejendommelig blanding af modenhed og umodenhed. Jeg tror, det var det, som gjorde, at nogle lærere fattede interesse for min person, bl.a. Garff, som ellers var en satan i mange henseender. Han elskede at komme og diskutere litteratur med mig i skolegården, hvor han var gårdvagt. Han var også skolens bibliotekar, og han opfordrede mig allerede her i mellemskolen til at læse Dostojevskij. Især skulle jeg læse *Nibilisterne*. Jeg lod mig overtale og fik efterhånden læst de fleste af hans bøger, som jeg efterfølgende diskuterede med Garff, og på samme måde kom jeg ind på senere at læse Nietzsche, for det var naturligt for mig nu at spørge, hvad det så er, Dostojevskij protesterer imod, og for at finde ud af det, læste jeg Nietzsches *Also sprach Zarathustra*. Det begreb jeg selvfølgelig ikke meget af, men jeg læste det og blev bragt videre til Georg Brandes, som har skrevet om Nietzsche. Ad den vej kom jeg også til at læse Georg Brandes' bøger om Shakespeare, og derefter begyndte jeg at læse Shakespeare.

På den måde forfulgte jeg et spor hele vejen og kom således til at læse alle de store klassikere. Jeg læste de nævnte og andre dele af den store verdenslitteratur, sådan at jeg var vant til at læse flere hundrede sider om dagen allerede i min skoletid. Det medførte, at jeg ikke havde tid til at læse lektier, og det gik da også ud over eksamensresultaterne i visse fag. Til gengæld fik jeg tårnhøje karakterer i bl.a. historie og oldtidskundskab, for jeg læste ikke bare de ud-snit af *Iliaden*, som vi skulle, jeg læste hele *Iliaden* og hele *Odysseen*, selvfølgelig, fordi det var den eneste måde, jeg kunne læse på. Ellers kunne jeg ikke fatte interesse for de småstykker, vi skulle læse. Men jeg kunne ikke få mere end ug til eksamen, som vores oldtidskundskabslærer Jens Bek sagde. Til gengæld fik jeg tg i sløjd f.eks. og tilsvarende g og g- i matematik. Selv i fysik og kemi, hvor jeg havde min senere kollega Olaf Pedersen som lærer, fik jeg mådelige karakterer.

Sommetider tog jeg også fri nogle dage og satte mig ned på det lokale bibliotek, fordi jeg f.eks. skulle skrive en stil om den franske revolution, hvilket jeg nok syntes, at jeg ville gøre ordentligt. Jeg sad dernede to-tre dage og læste alt, hvad jeg kunne finde om den franske revolution, og kom ikke i skole, men mine forældre vidste selvfølgelig ikke, at jeg ikke kom i skole, og jeg har vel også selv skrevet nogle sedler til skolen, går jeg ud fra, sådan at jeg holdt dem på afstand alle sammen. Jeg sad og skrev stilen i 1943 under det nationale valg under besættelsen, som tyskerne tillod, og som betød, at nazisterne blev næsten udsløttet. Stemmerne skulle tælles op med håndkraft og telefoneres ind – altså igennem flere led til Indenrigsministeriet – og derfra kom valgresultaterne ud gennem radioen. Alle var gået i seng, mens jeg sad hele natten og hørte valgresultaterne samtidig med, at jeg skrev denne stil, der fyldte 40 sider. Jeg afleverede stilen, og næste

uge fik jeg mit stilehæfte tilbage fra min dansklærer. På side 20 havde han skrevet »Rettet hertil, ug«. Ha! Så gad han sgu ikke læse mere. Det siger noget om den måde, jeg arbejdede på i min skoletid, hvor jeg var vant til at bruge hvert eneste ledige minut til at læse. Jeg læste simpelthen uafbrudt, og det vil sige, at da jeg kom på universitetet, var jeg ikke sådan som mine kammerater. De sad og stregede under i dagens lektie. Til i morgen skal I læse dertil! hed det, hvorfor de læste lige netop dertil, mens resten var blank. Men jeg havde læst alle bøgerne, inden vi begyndte, fordi jeg var vant til at læse bøger som helhed. Derfor var jeg student i ordets egentlige forstand, idet jeg sad og læste ikke alene bøgerne én ad gangen, men *alle* bøgerne, fordi jeg hele tiden søgte overblikket, ligesom jeg jagtede rundt i verdenslitteraturen i min skoletid for på den måde at finde frem til forståelsen af det hele. En tilsvarende helhedsforståelse efterlyste jeg i studiet: Jeg ville forstå ting; jeg kunne ikke lære noget, jeg ikke kunne forstå. Jeg kunne ikke lære noget bare ved at gentage, hvad jeg havde hørt. Jeg var nødt til at bearbejde det eller at videregive det i en bearbejdet form, og det kunne jeg ikke gøre, før jeg havde forstået det. Derfor har mit liv altid bestået i at lære at forstå det, som jeg ikke kunne forstå, og senere hen forklare, hvorfor jeg ikke kunne forstå det, for nu at sige det meget kort. Og det var hos Garff, det begyndte. Jeg fik senere en mangeårig forbindelse med ham, eftersom jeg sendte ham de digte, jeg skrev i studentertiden, og som han flittigt kommenterede. Vi korresponderede lige til hans død i 1977.

I mellemskolen havde vi til naturhistorie en, der hed Bjørn Jessen, som havde leukæmi og periodevis lange sygeperioder. Han fik den vane, at når han havde været syg længe, inviterede han mig til the, og jeg, der på det tidspunkt har været 12-13 år, blev dermed den, der skulle holde ham

ajour med, hvordan forholdene i skolen havde udviklet sig under hans sygdom. Så også han må have syntes, at det var morsomt. Jeg må have appelleret til noget allerede dengang.

– *Du kom direkte i gymnasiet derefter?*

– Ja, i 4. mellem skulle det afgøres, om man skulle direkte i gymnasiet. Jeg ville helst ikke spille tiden med at gå i realklassen og søgte derfor om at komme direkte i 1.g, matematisk linje, fordi jeg vidste, at det krævede mindst arbejde at være matematiker. De sproglige skulle læse en masse lektier, og det havde jeg ikke lyst til. Min regnelærerinde, frk. Kamilla Hansen (senere Thrane) så et lys i mig og sagde, at det kunne jeg sagtens klare, og Jessen mente, det ville være en forbrydelse ikke at lade mig komme i gymnasiet med det samme – andet ville bare være spild af tid. Det lykkedes dem at overtale rektor til – på trods af min åbenbare umodenhed i visse henseender – at acceptere, at jeg trods alt havde den tilstrækkelige modenhed til at komme i gymnasiet. Sådan gik det. Det var bare noget, der skete – ikke som led i en plan, men noget, der bare var en selvfølge.

Vi havde Eigil Budtz-Jørgensen – eller »Busser«, som vi kaldte ham – til tre fag: Gymnastik, dansk og engelsk. I engelsk var det den rene parodi, og som gymnastiklærer løb han og legede med børnene. Når vi spillede fodbold, var han altid med og var lige så ihærdig og råbte og skreg lige så meget som os. Han var fuldstændig fortabt i spillet, når han var med, men var samtidig en fremragende idrætslærer. Han har lært mig alle fiduserne i løb, spydkast, diskoskast og alle disse klassiske discipliner. Jeg kan teknikken og alle spring i en gymnastiksal – det kunne han også. Han var selv fuldstændig opslugt og et legebarn, når det gjaldt boldspil

– også håndbold, som næsten lige var opfundet dengang. Da holdt man sin plads. Når man var angriber, var man angriber. Så blev man oppe på modstanderens banelhalvdel. Det er ikke som nu, hvor de alle sammen farer frem og tilbage og står på den ene og den anden cirkel og hopper. Da var en forsvarer en back, og han blev på sin plads, og en højrewing var højrewing, og han holdt sin plads, ellers fik han på hattepulden. Sådant har både fodbold- og håndboldspillet udviklet sig med tiden. Jeg var selv meget ivrig og spillede på skolehold i både håndbold og fodbold og spillede også juniorfodbold i Randers Freja – og havde tidligere været på drengehold i Grenå – og var i det hele taget en ivrig sportsmand, og jeg spiller også stadig [1999] motionsfodbold én gang om ugen.

Budtz-Jørgensen var som antydnet en tilsyneladende fuldstændig uberegnelig person, som legede med børnene, men som samtidig elskede at læse op af de store forfattere. Det var også derfra, jeg havde noget af min litterære interesse. Han elskede at læse Shakespeare. Budtz-Jørgensen var ud af en skuespillerslægt, en gammel akademisk og æstetisk familie, og han var et led i den – faldt ikke udenfor. Han elskede at chokere, og jeg husker, at en elev engang i klassen rakte en finger op og spurgte, om han kunne få lov at gå i gården. Da blev Budtz-Jørgensen ærgerlig, for han sad netop og deklamerede et eller andet af Shakespeare, og så sagde han: »Hold kæft, sæt dig ned, klem balderne sammen eller sid i skidtet!« Sådant kunne han også være. En gang i gymnasiet havde jeg afleveret en stil til ham. Det var en fristil, hvor vi selv kunne vælge, hvad vi ville skrive om, og jeg havde valgt at skrive om et maleri, jeg fandt i et leksikon: Rubens' »Salomons dom« – og havde fået ug for stilen. Præcis den samme stil afleverede jeg igen året efter, da vi på ny skulle skrive fristil. Det var det nemmeste, og det var der ingen,

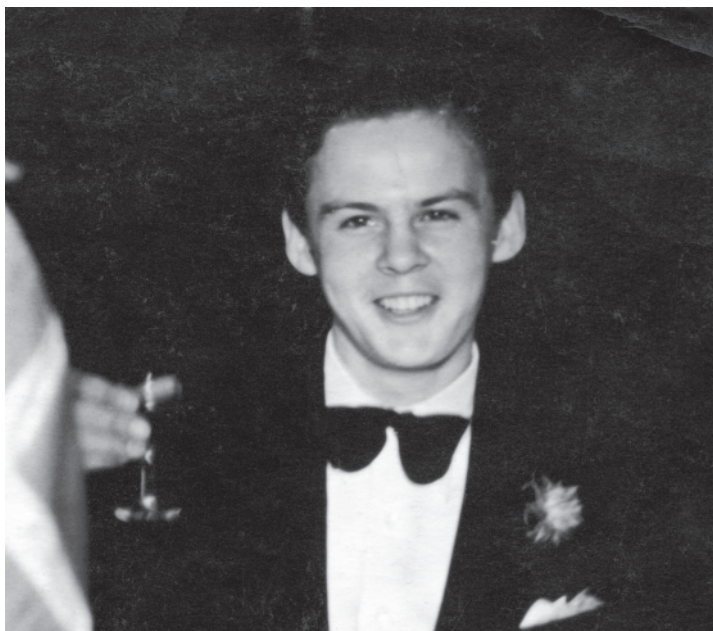
der drømte om, at han ville kunne huske. Derfor var det en chok for mig, da jeg fik stilehæftet tilbage, og der stod: »G. God afskrift«. Jeg tænkte: Det var da lige godt pokkers! Kunne han da virkelig huske, at han havde læst den stil sidste år? Nej, det kan ikke passe, tænkte jeg, så jeg gik for en sikkerheds skyld op og spurgte ham forsigtigt, hvad han mente med »god afskrift«. Han svarede, at »enhver kan sgu da se, at den har du skrevet af efter et kunstleksikon!« Nu blev jeg forarget. Én ting er at blive beskyldt for en forbrydelse, man har begået, men at blive beskyldt for en forbrydelse, man *ikke* har begået, er toppunktet af uretfærdighed. Jeg blæste mig fuldstændig op og sagde, at i så fald måtte han fortælle mig, hvilket kunstleksikon, det drejede sig om. Han sagde: »Det er jeg sgu da ligeglad med. Nu har du fået så mange gode karakterer, så nu kan du fandeme også trænge til at få en dårlig!« Sådan talte han, og det var fuldstændig barokt. Men vi, der kendte ham, blev egentlig ikke overraskede. Jeg var dog her blevet selvretfærdig og gik til rektor og sagde, at det her kunne ikke passe. Rektor nedsatte derfor en kommission af uvildige, som skulle bedømme opgaven, og de nåede frem til et kompromis på mg. Det viser bare, hvor idiotisk det hele – og jeg selv – var. For da jeg var blevet student og kom ned til Budtz-Jørgensen for at tale om min fremtid, fortalte jeg ham, hvordan sagen hang sammen, hvorefter han helt forudsigeligt slog en larmende latter op og sagde, at det var fandeme en god historie!

På samme måde kan jeg huske, at vi i engelsk skulle læse en af Somerset Maughams noveller. Jeg havde fundet den på biblioteket i en dansk oversættelse og syntes, at det var nemmere at sidde og læse op af den end ekstemperere en oversættelse af den engelske tekst. Derfor sad jeg med den danske oversættelse, som en autoriseret translatør havde lagt navn til, og pludselig, mens jeg sad og læste, udbrød der en

høj latter i klassen, og jeg anede ikke, hvad i alverden de lo ad. Jeg så mig omkring, og Budtz-Jørgensen så også ned på mig og spurgte, hvad jeg mente med *det*. Det viste sig, at jeg havde læst af den danske oversættelse: »Han hørte en hest le.« Og det, kunne jeg godt høre, lød lidt sært, for i den engelske tekst stod der nemlig: »He heard a hoarse laugh«. Dér vovede jeg det ene øje. Jeg tog min danske oversættelse og gik op til Budtz-Jørgensen og sagde: »Dér kan De se, det er ikke mig, der er idiot, det er den autoriserede translator, der er idioten.« Meget kan man beskyldes mig for, men jeg vil fandeme ikke beskyldes for at være dum! Han tog det også fra den humoristiske side. Men nu kommer vi til det, der er pointen. Da krigen var slut, viste det sig, at »Busser« var en af modstandsbevægelsens ledere i Randers by. Det var der ikke en eneste, der havde anet det fjerneste om. For han opførte sig på en sådan måde, at alle måtte tro, han var et harmløst fjols eller en anarkistisk barnerumpe. Men han var alvorligt talt en af de ledende skikkelser i modstandsbevægelsens byledelse under krigen, så han var langt fra noget fjols. Det vil jeg gerne understrege. Det var også karakteristisk, at da vi holdt vores 25-års-studenterjubilæum i 1970, inviterede vi tre personer: Budtz-Jørgensen og vores historielærer Jens Bek, som var en af dem, der havde promoveret mig i min mellemskoletid, og rektor Prip, som ikke alene havde accepteret mig, som jeg var, men også havde undladt at smide mig ud af skolen engang, da jeg havde lavet et nummer, som han lige så vel kunne have relegeret mig for.

– *Endnu et nummer?*

– Nu har jeg ikke lagt skjul på, at jeg i visse situationer syntes, at det var nemmere at skære et hjørne af hist og her og lave et mere eller mindre uskyldigt nummer for at slippe

Stig Jørgensen 1944. (Fot. i privateje).

lidt nemt om ved det, sådan at jeg kunne få tid til det, jeg mente var det egentlige i min skoletid, nemlig at læse. Det var også derfor, jeg ved en bestemt lejlighed havde afleveret en fysikrapport, som var skrevet af en anden, og på et andet tidspunkt havde afleveret et sæt matematiske opgaver, hvor resultatet var skrevet af efter andre. Sådan noget var ret tåbeligt, fordi det ikke var min egen skrift i det ene tilfælde, og i det andet tilfælde sagde matematiklæreren: »Herregud, her har vi et matematisk geni! Når vi andre har to ubekendte, ved vi, at vi skal have to ligninger for at komme til det rigtige resultat, vel at mærke to rigtige ligninger. Her har vi en, der på grundlag af én ligning, og endda en forkert ligning, kan komme til det rigtige resultat!« Han var en anden slags end Budtz-Jørgensen, der var buldrende og larmende, men

menneskelig. Matematiklæreren hed Bjerrum-Møller og var en af dem, der kan give alle skoleelever afsky for matematik, for han var så stiv og kold, sarkastisk og nådesløs. Men han hævdede aldrig stemmen. Sådanne mennesker bliver børn bange for. De kommer i hvert fald ikke til at elske dem. Han gav mig en idiosynkrasi mod matematik allerede i mine første gymnasieår, og derfor levede jeg ikke op til min regnelærerinde Kamilla Hansens forventninger om, på grundlag af mine præstationer i mellemskolen, at jeg ville blive en god matematiker. Jeg nægtede simpelthen at læse matematik, fordi jeg ikke kunne fordrage *bam!* Sådan kan man i mange henseender være sin egen værste fjende. Det har jeg senere hen måttet rette op på ved – efterhånden som jeg vidste, hvad det skulle bruges til – at lære mig en del af den matematik, både geometri og differentialregning, som er vigtige elementer i den økonomiske teori. Jeg har nævnt Jessen, naturhistorielæreren, som behandlede mig som et voksent, ansvarligt menneske, og som hjalp mig, og min regnelærerinde Kamilla, og jeg har nævnt Budtz-Jørgensen og Jens Bek, som også var en af dem, der accepterede min person, og som kaldte mig »dette her sludrechatol, som kan snakke fanden et øre af.« Han var sønderjyde og elskede selv at fortælle om Sønderjyllands historie, men vi kunne nu også få nok af Genforeningen!

Det var lærere, som var interesserede i deres elever, og som forstod, at det betyder noget, at eleverne oplever noget og lærer noget. Jeg tror nok, vi elsker de lærere, som både giver os noget og som forlanger noget, som sætter grænser, og som også sætter ord eller magt bag. De lussinger, jeg fik af rektor Prip, fordi jeg havde lavet de omtalte numre, ville jeg hellere have end at blive relegeret på grund af snyderi. Jeg har aldrig fået nogle mere velfortjente lussinger. De lussinger, jeg et par gange fik af min far, var ufortjente – givet i

affekt! Men disse her var sgu velfortjente, og jeg havde grund til at være ham taknemlig for, at jeg kunne nøjes med det. For ellers kunne jeg måske have haft en helt anden karriere. Det siger noget om, at når man senere bliver moralist, er det også, fordi man kender betydningen af moral i modsætningen til barnet, som jo er umoralsk. Det tror jeg, de fleste børn er. Vi ved, at de fleste unge mennesker er det. Det er der ikke noget mærkeligt ved, blot er det forfærdeligt, hvis de fortsætter, efter at de er fyldt 30. Så er de kriminelle! De skal socialiseres gradvist, efterhånden som de bliver integreret i samfundet, og derfor er det vigtigt at integrere dem i samfundet og i familien. Jeg blev tidligt gift, allerede som 22-årig, fik børn i 1953-54 og arbejdede og gjorde karriere, hvilket også er med til at disciplinere én, og derfor er det, jeg tror, at når man har været noget anarkistisk som barn, forstår man bedre værdien af moral og principper. Måske derfor er jeg blevet moralist, og måske derfor betyder det så meget for mig, fordi jeg ved, hvilken risiko der er forbundet med at være asocial eller amoralsk, hvilket er det samme. Det kan måske give lidt baggrund til forståelsen af, at man vælger en juridisk karriere, og at man optræder som moralist i den offentlige debat. Det kan skyldes, at man netop lever op til det, som man altid har vidst: Den, der taler mest om moral, er den, som har mest moral behov. Det er et udtryk, jeg anvender meget i den offentlige debat, og det gør jeg, fordi jeg ved, at det passer.

– *Det lyder som et ordsprog?*

– Ja, jeg fik til min 70-års-fødselsdag af mine kolleger her på afdelingen den nye store *Lademanns Citatordbog*. Det er et kæmpeværk, og jeg elsker ordsprog og bevingede ord. Min familie og mine omgivelser forærer mig den slags, fordi jeg

elsker almuevisdom, netop fordi almuevisdom er den rigtige visdom, almindelige menneskelige erfaringer, som altid har været sande. Det viser sig, at ordsprog – som Salomons ordsprog – ligger tilbage mere end 1000 år før vores tidsregning, og de er lige så sande i dag, som de var for 3-4000 år siden. Det er det, der er så spændende: At menneskene altid har kendt de dybe hemmeligheder i menneskelivet, og man kan være helt sikker på, at ordsprogene findes i de fleste sprog. Jeg har især mange russiske ordsprog – russerne har et fremragende fond af ordsprog – som måske i særlig grad findes hos en undertrykt almue. Selvfølgelig findes der mange tyske ordsprog, også engelske ordsprog, »proverbs«, og der er Salomons ordsprog fra Det gamle Testamente, men også mange af Jesu ord er ordsprog. Det er alt sammen gammel almenmenneskelig visdom, så derfor tror jeg, at man altid har vidst, at de, der taler mest om moral, er dem, som har mest behov for den. Men har i hvert fald altid vidst, at tyv tror, hver mand stjæler. Det er en anden variant. Det er klart, at det, man taler mest om, er det, man er mest optaget af. Derfor er det også, man siger, at aristokraterne ikke taler om penge, det er bare noget, de har. Det er klart, at dem, der taler om penge, er dem, der ikke har dem, og for hvem det ikke er en selvfølge at have dem. Herregud, man taler da ikke om mad, når man er mæt. Derfor er det potentielle tyveknægte, der mistænker deres omgivelser for at være tyve, fordi man altid tillægger andre de motiver, som man selv har. Hvad skulle man ellers gøre? Man har ikke andre end sig selv at tage model efter, og derfor er det, at man – når man overfører sine egne egenskaber på andre – netop tager afstand fra sig selv. Derfor mener jeg, at ordsprog altid er en god vejleder i så henseende, fordi de alle sammen rummer det samme budskab. De kan koges ned til nogle ganske få

stykker. I dag kalder psykologerne det projektion, når man overfører egne egenskaber på andre, men grundlæggende er der tale om det samme.